

державного сектору в таких сферах як оптова та роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту (2,9%), фінансова діяльність (6,2%), освіта (7,2%), будівництво (8,9%) [12].

Для покращення функціонування державного сектора необхідно, перш за все, оптимізувати його обсяги виходячи з міркувань економічної доцільності, створити цілісну систему управління державною власністю, сформувати дієвий механізм контролю за діяльністю об'єктів з державною участю, запровадити конкурсний відбір управлінських кадрів, встановити їх персональну відповідальність за результати роботи державних підприємств.

Література

1. Створення фіскального простору для економічного зростання. Огляд державних фінансів України / Документ Світового банку.— 14 вересня 2006 р.— 178 с.
2. Статистичний щорічник України за 2006 рік / За ред. О.Г. Осауленка. Державний комітет статистики України.— К., 2007.— 640 с.
3. Звіт про страхову діяльність Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, стан охорони праці в народному господарстві, соціальний захист потерпілих на виробництві, використання страхових коштів у 2006 році // Урядовий кур'єр.— 2007.— № 45.— С. 22.
4. Інформація про виконання бюджету Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності за 2006 рік // Урядовий кур'єр.— 2007.— № 64.— С. 14.
5. Звіт про діяльність та виконання бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страху-

вання України на випадок безробіття у 2006 році // Урядовий кур'єр.— 2007.— № 107.— С. 14.

6. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2006 році // Урядовий кур'єр.— 2007.— № 65.— С. 21.

7. Висновок щодо виконання Державного бюджету України за I півріччя 2007 р. Підготовлений Департаментом з питань фінансової та бюджетної політики і затверджений постановою Колегії Рахункової палати України від 28.08.2007 р. № 21—4.— Київ, 2007.— Вип. 17.

8. Довідка про державний і гарантований державою борг України станом на 29.02.2008 р. та станом на 28.02.2007 р.: Міністерство фінансів України. Департамент державного боргу.

9. Запозичення муніципалітетів. 13.03.2008 р. Міністерство фінансів України. Департамент державного боргу. Доступний з: <http://www.minfin.gov.ua/>

10. Фінансовий стан міст. 2006. I квартал 2007 / Асоціація міст України та громад. Асоціація фінансистів України.— К., 2007.— 219 с.

11. Державний сектор економіки: переваги // Урядовий кур'єр.— 2008.— № 48.— С. 6.

12. Питома вага державного сектора к економіці за 9 місяців 2007 року: Міністерство економіки України. Відділ моніторингу ефективності управління державною власністю.— 112 с.

13. Дивіденди держави — де вони? Прес-служба Рахункової палати. Розглянуто Колегією Рахункової палати 11.03.2008 р.— 96 с.

14. Государственный сектор и приватизация. Доступний з: <http://anticrisis-a.narod.ru/gossektor.htm>

Н. Кирич

канд. екон. наук

Б. Андрушків

д-р екон. наук, академік АЕН України,
м. Тернопіль

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЗЕРНОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Постановка проблеми. Підвищення ефективності сучасних переробних підприємств та забезпечення конкурентоздатності їх продукції ґрунтується в основному на нових рішеннях у галузі техніки і технології, а також на застосуванні нових організаційних форм і економічних методів господарювання, які використовують на різних стадіях циклу «наука—виробництво» і реалізують відповідні ланки управління на рівні підприємств, об'єднань, наукових і проектних організацій. Прийняття і реалізація таких рішень і є змістом інноваційних процесів які на даний час для зернопереробних підприємств, яких лише в ДАК «Хліб України» нараховується понад 80 виробничих структур є надзвичайно актуальними.

Аналіз останніх досліджень. Інноваційному розвитку підприємств присвячено немало наукових праць.

Серед них праці вчених економістів та практиків П. Харіва, Т. Мостенської, І. Бойка, М. Пархомця, Б. Андрушківа, І. Щербака, К. Іоненко, І. Волошин, І. Бутирської та багатьох інших. Необхідно відзначити, що вченими аналізується інноваційний процес на загальнодержавному рівні, в той же час недостатньо дослідженими залишаються питання інноваційного процесу на рівні підприємств зернопереробної галузі.

Постановка завдання. Метою даної статті є вивчення інноваційної діяльності зернопереробних підприємств ДАК «Хліб України» та створення передумов щодо розробки та впровадження галузевої інноваційної системи (ІС).

Результати. Як відомо, успішний розвиток будь-якого підприємства пов'язаний з рішенням в першу чергу проблем підвищення його конкурентоздатності, а саме:

- поліпшення якісного стану сировинної бази;
- розширення виробничої сфери діяльності;
- скорочення витрат на всіх ланках виробничого процесу.

Рішення цих проблем взаємопов'язане з інноваційною діяльністю підприємства. Під інноваційними процесами слід розуміти сукупність безперервно здійснюваних у просторі та часі якісно нових, прогресивних змін. В економічній літературі [2; 7; 8] ці зміни пов'язують з процесами впровадження «нової техніки». Під поняттям «нова техніка» пропонується розуміти вперше реалізовані результати наукових досліджень і прикладних розробок, які містять впровадження винаходів та інших науково-технічних досягнень, нових або вдосконалених технологічних процесів виробництва, знарядь і предметів праці, які забезпечують при їх використанні на всіх рівнях управління підвищення техніко-економічних показників виробництва, або вирішення соціальних та інших завдань його розвитку. Отже, при формуванні понятійного апарату, можна сказати, що результатом інноваційних процесів є не лише технічне оновлення, а і вдосконалення організації діяльності та управління процесами виробництва і праці, їх впровадження у господарську практику можемо трактувати як нововведення.

За своїм характером інноваційні процеси (нововведення) в зернопереробній промисловості діляться на технічні, організаційні та соціально-економічні. Технічні нововведення охоплюють процеси освоєння випуску нових видів продукції (виробів, нових знарядь чи предметів праці), а також процеси впровадження нових чи вдосконалення діючих технологічних процесів виробництва.

В свою чергу, організаційні нововведення охоплюють процеси впровадження нових форм і методів організації наукової і виробничої діяльності трудових колективів, таких як: нові методи і форми організації виробництва у всіх виробничих підрозділах підприємства; нові організаційні структури управління науковою і виробничою діяльністю підприємства; нові форми і методи організації праці на підприємстві.

Соціально-економічні нововведення охоплюють процеси активізації людського фактора, а також процеси щодо вдосконалення економічних методів управління наукою і виробництвом шляхом: підготовки і підвищення кваліфікації кадрів, морального стимулювання їх творчого ставлення до праці і т. д.

Вище наведене дозволяє нам запропонувати схему класифікації та взаємозв'язків інноваційних процесів на зернопереробних підприємствах (рис. 1).

Успішне проведення інноваційної діяльності зернопереробними підприємствами передбачає розробку інноваційної політики в складі стратегії стабільного їх розвитку. Беручи до уваги той факт, що інновації — це важливе джерело підвищення конкурентоспроможності, означену класифікацію варто взяти до уваги при розробці конкурентної стратегії переробного підприємства.

Справді, конкурентна спроможність промислової продукції передових країн світу базується на застосуванні сучасних наукоємних технологій, досконалих структурі й організації виробництва та раціональному розумінні продуктивних сил з врахуванням ресурсної бази.

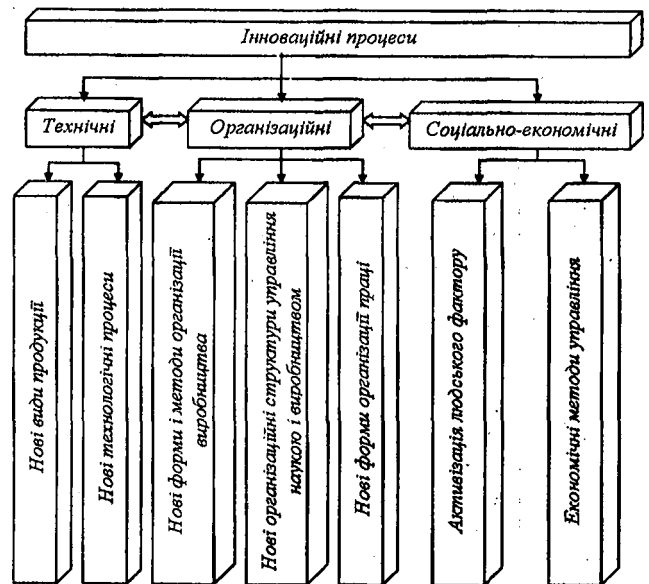

Рис. 1. Класифікація та взаємозв'язок інноваційних процесів на переробних підприємствах

Основний чинник росту обсягів виробництва й конкурентоспроможності продукції світової економіки — інновації, що сприймаються виробниками як засіб збільшення прибутку та завоювання ринку [8].

Інновація є процесом, спрямованим на створення матеріальних благ, виробництво, розвиток та якісне вдосконалення нових видів виробів, технологій, нових організаційних форм тощо.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації — це новостворені, або вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні виробничі, адміністративні, комерційні та інші рішення, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва, або соціальної сфери.

У зернопереробній промисловості та і в умовах ДАК «Хліб України» більш актуальними є технологічні інновації яких загалом поділяють на два види:

— продуктові — характеризуються розробкою і впровадженням як технологічно нових, і так і значно вдосконалених взірців продукції;

— процесові — характеризуються впровадженням нових, або значно вдосконалених методів виробництва (зміна технологічного устаткування, або організація виробництва, а також обох одночасно).

Інноваційною вважається продукція, яка була вперше впроваджена, зазнала істотних технологічних змін, або вдосконалена протягом останніх трьох років. Зацікавленість в інноваціях зумовлена тим, що обсяги збуту й доходи зростають власне на тих зернопереробних підприємствах, які займаються інноваційною діяльністю.

До пріоритетних напрямків інноваційного розвитку підприємств зернопереробної промисловості належать:

— розробка біотехнологічних процесів поглибленої переробки зерна та виробництво на його основі широкого спектра конкурентоспроможних продуктів;

— створення нових енерго- та ресурсозберігаючих технологій із залученням джерел вторинних ресурсів сировини та енергії, в тому числі завдяки використанню відходів виробництва;

— створення принципово нових технологічних процесів та виготовлення екологічно безпечних виробів, розширення асортименту продуктів масового споживання;

— інтенсифікація технологічних процесів, завдяки використанню комплексних; універсальних та інших механізмів та препаратів.

— розробка експрес-методик створення сучасних приладів з програмним забезпеченням експрес-контролю безпечності та якості продовольчої сировини допоміжних матеріалів та харчових продуктів;

— впровадження у контексті вступу України до СОТ міжнародних систем управління якістю і безпечністю продукції;

— збільшення випуску фасованої та готової до вживання продукції із застосуванням сучасних вітчизняних таропакувальних матеріалів.

Для досягнення поставленої мети та реалізації стратегічних напрямків пропонуємо створити цілісну галузеву інноваційну систему (ГІС) адаптовану до ДАК «Хліб України».

Як відомо, Національна інноваційна система — це сукупність взаємозалежних організацій (структур), зайнятих виробництвом та комерційною реалізацією наукових знань і технологій у межах національних економічних систем (дрібні та великі компанії, університети, лабораторії, технопарки та інкубатори): інша, не менш важлива частина НІС — комплекси інститутів правового, фінансового й соціального напрямків, які забезпечують взаємодію наукових і підприємницьких структур, враховуючи національні традиції та регіональні культурні особливості.

В сучасних умовах інноваційного розвитку харчової промисловості, засобами державної політики її реалізації може виступити ГІС, яка здатна забезпечити тісний взаємозв'язок між усіма сторонами суспільного життя, органічне включення до неї інноваційних чинників. Складовою інноваційної системи підприємств ДАК «Хліб України» може бути система, загальна схема функціонування якої представлено на рис. 2.

До основних чинників, що негативно впливають на інноваційний розвиток зернопереробних підприємств, на нашу думку, слід віднести: низький рівень бюджетного фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, що передують інноваціям; відсутність механізмів надання пільг промисловим підприємствам, що впроваджують інновації; відсутність галузевої програми державної інноваційної політики, недосконалість діючих економічних механізмів, і спеціалізованих кредитних установ, спрямованих на забезпечення переходу на інноваційну модель розвитку; недостатній рівень комерціалізації результатів наукових досліджень; відсутність галузевого інноваційного фонду для фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт; податок на чистий прибуток зернопереробних підприємств інше.

Створення і впровадження інноваційного продукту передбачає ряд етапів, рис. 3. Незважаючи на традиційно високий науковий потенціал, в Україні неефективно діє взаємозв'язок «наука—техніка—виробництва» через відсталість сучасного технологічного та виробничого потенціалу промисловості. Як стверджує С. Олійник, проблеми розвитку інноваційного процесу в про-

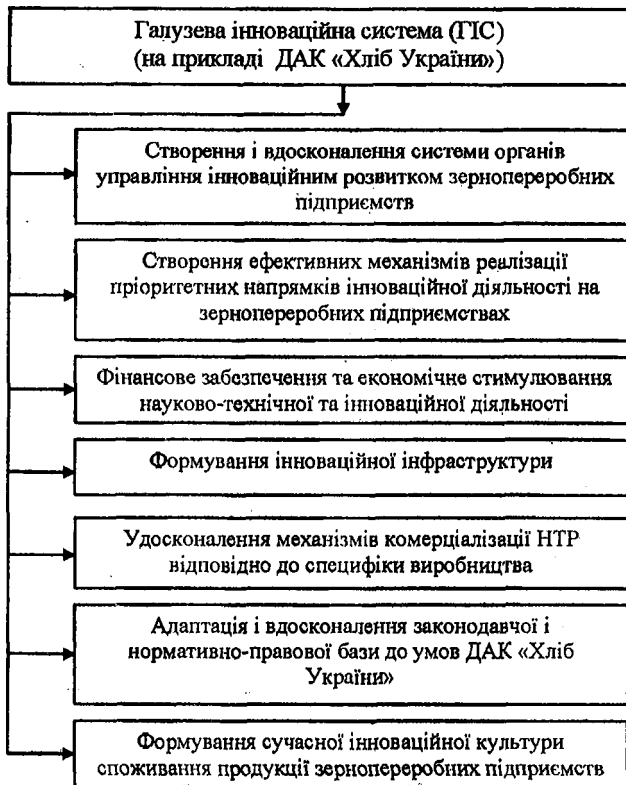

Рис. 2. Загальна схема функціонування ГІС в умовах ДАК «Хліб України» [5].

мисловості спричинені рядом вищезгаданих факторів [6, с. 4–7]. В умовах ДАК «Хліб України» визначення напрямів розвитку та розробка пріоритетів гальмується в першу чергу через високий рівень державної невизначеності в економічній політиці, непередбачуваності й не прогнозованості у стратегічному розвитку. Світовий досвід підтверджує, що навіть у розвинених країнах ці невизначеності мінімізуються за допомогою заходів державної і регуляторної політики, спрямованої на підтримку інновацій. Держава, має стати безпосереднім провідником інноваційно-інвестиційного розвитку, замовником і організатором досліджень та розробок у перспективних галузях науково-технічного розвитку.

Слід зазначити, що для створення виробництва інноваційного продукту необхідне належне фінансове забезпечення. Низький рівень фінансування галузевої науки та інноваційних процесів, нарівні з організаційними факторами, істотно гальмує, перехід зернопереробних підприємств в т. ч. ДАК «Хліб України» на інноваційний шлях розвитку.

Як відомо, серед джерел фінансово-інвестиційного забезпечення значне місце займають кошти державного бюджету, фінансово-кредитної сфери, власні кошти підприємств (75%), для залучення яких передбачається часткова компенсація ставок кредитування цільових проєктів; довгострокове рефінансування банків, що кредитуєть цільові інвестиційні проєкти Національним банком України; пільги з оподаткування прибутку та сплати ПДВ по операціях з продажу інноваційної продукції [4].

У результаті реалізації основних засад розробленої концепції функціонування ГІС підвищиться інноваційний рівень ДАК «Хліб України», відбуватиметься вдосконалення науково-технічної сфери, стимулювання

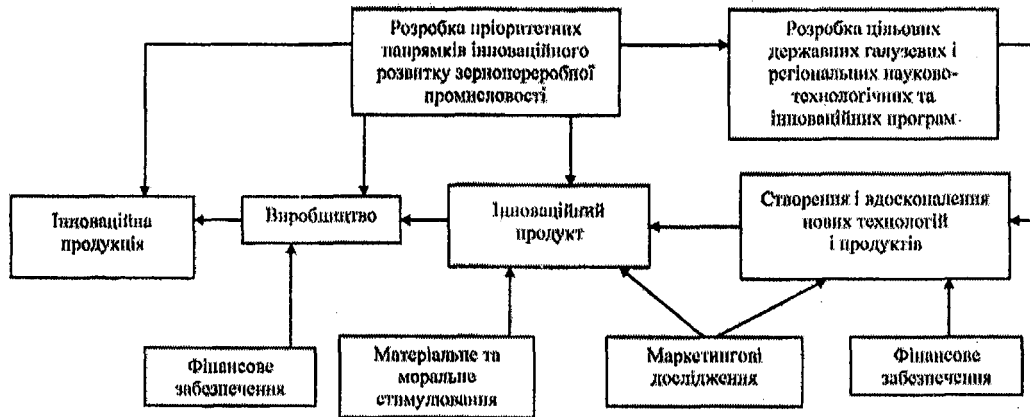

Рис. 3. Загальна схема створення і впровадження інноваційного продукту [5]

інноваційної активності зернопереробних підприємств та інституційне забезпечення стратегії їх розвитку. Крім того, будуть створені матеріально-технічні передумови для інтенсифікації економіки й підвищення на цій основі ефективності розвитку всього агропромислового сектора України, зростуть надходження до бюджетів усіх рівнів. Усе це має сприяти активній позиції України в СОТ, забезпечити їй провідне місце на світовому й регіональному продовольчих ринках.

Впровадження ГІС прискорить перехід ДАК «Хліб України» від ресурсовитратних до ресурсозберігаючих, наукоємких, високоефективних технологій і дасть змогу:

- зменшити витрати енергії, підвищити якість продукції, знизити її собівартість і підняти конкурентоспроможність продукції на вітчизняному й світовому ринках;
- раціонально використовувати всі матеріальні складові виробничого процесу, зменшити екологічне навантаження місцевості, де розташоване підприємство, завдяки утилізації відходів сировини. Створити сприятливі умови для технічного та технологічного оновлення виробництва, вдосконаленню організаційних форм управління.

Заслугує на увагу впровадження методики визначення ефективності проведення галузевої інноваційної діяльності на зернопереробних підприємствах. На нашу думку, до груп технічних новин і нововведень, стосовно яких визначаються й оцінюються економічна та інші види ефективності, необхідно віднести створення, виробництво та використання нових, або модернізація (поліпшення експлуатаційних характеристик) існуючих засобів праці (машин, устаткування, будівель, споруд, передавальних пристроїв), предметів праці (сировини, матеріалів, палива, енергії) і споживання (продукції безпосереднього задоволення потреб населення), технологічних процесів, включаючи винаходи й раціоналізаторські пропозиції.

Єдиним узагальнюючим показником економічної ефективності будь-якої групи технічних нововведень служить економічний ефект, що характеризує абсолютну величину перевищення вартісної оцінки очікуваних (фактичних) результатів над сумарними витратами ресурсів за певний розрахунковий період. Залежно від кола вирішуваних завдань величину прогнозованого економічного ефекту можна обчислювати в одній із двох форм — народногосподарський (загальний ефект за умов використання нововведень) і внутрішньогосподарський (ефект, одержуваний окремо розробником, виробником і споживачем технічних новин, або нововведень).

Внутрішньогосподарський економічний ефект дасть змогу оцінювати ефективність певних технічних новин і нововведень з огляду на ринкові економічні інтереси окремих науково-дослідних (проектно-конструкторських) організацій, підприємств-продуцентів і підприємств-споживачів. Перша форма економічного ефекту як оцінний показник використовується на стадіях обґрунтування доцільності розробки та наступної реалізації нових технічних рішень і вибору найліпшого варіанта таких, а друга — у процесі реалізації новин (нововведень), коли вже відомі ціни на нову науково-технічну продукцію та обсяги її виробництва. Незважаючи на відмінності між двома формами виразу економічного ефекту E_m способи їхнього обчислення є ідентичними, вони визначаються як різниця між результатами (продукцією, роботою, послугами у вартісній оцінці) і витратами на досягнення таких за певний розрахунковий період m , тобто

$$E_m = P_m - B_m, \text{ грн.}$$

де P_m — вартісна оцінка результатів від здійснення заходів НТП за розрахунковий період, грн; B_m — вартісна оцінка витрат на здійснення технічних нововведень за цей же період, грн. [2, с. 218–219].

Висновок. Таким чином, вдосконалення інноваційної діяльності підприємств зернопереробної промисловості можливе при умові належної державної підтримки та створенні сприятливих умов для впровадження ГІС, яка б базувалася в основному на продуктових і процесових технологічних інноваціях, оскільки вони створюють базу для оновлення всіх виробничо-господарських процесів, а це в свою чергу сприятиме конкурентоспроможності підприємств, стабільного їх розвитку, а від так сталого розвитку суспільства.

Література

1. Бутирська І. Основні проблеми інноваційної моделі розвитку економіки України // Галицький економічний вісник. — 2007. — № 2. — С. 11–15.
2. Бойчик І.М. Економіка підприємств: Навчальний посібник. — К.: Атіка, 2004. — С. 213–220.
3. Волошин І. Облік інноваційних процесів, направлених на розвиток текстильного виробництва // Галицький економічний вісник. — 2007. — № 2. — С. 128–133.
4. Іоненко К. Особливості формування інвестиційно-інноваційної політики регіонального комерційного банку // Схід. — 2007. — № 3. — С. 42–45.

5. Кирич Н.Б. Від стабілізації суспільного виробництва — до сталого розвитку суспільства: Монографія. — Тернопіль: ТДТУ, 2003. — 203 с.

6. Олійник С., Шматкова Г., Маринченко П., Бутнік О. Інноваційні пріоритети галузі // Харчова промисловість. — 2006. — № 5. — С. 4–7.

7. Харів П.С., Андрушків Б.М., Кирич Н.Б. Економіка підприємств. — Тернопіль: Економічна думка, 2000. — 442 с.

8. Щербак І.А. Державне регулювання інноваційного розвитку трудового потенціалу міжнародних транспортних коридорів України // Вісник економічної науки України. — 2007. — № 1. — С. 171–174.

О.В. Кленін
м. Маріуполь

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ДОНБАСУ

Проблема економічного зростання, як в розрізі території, національного господарства, так і на рівні окремого підприємства, тісно пов'язана з наявністю ресурсів для розвитку. Найважливішим джерелом економічного зростання є інвестиції. Європейський вибір України і, відповідно, необхідність її інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовили необхідність формування інноваційної моделі розвитку, в якій головним джерелом тривалого економічного зростання є наукові придбання та їхнє технологічне застосування, яке дасть можливість підвищити конкурентоспроможність економіки країни взагалі, а також економіки регіону, міста та окремого підприємства.

Різним теоретико-методологічним аспектам інвестиційних процесів, інноваційно-інвестиційного розвитку як на рівні підприємств, так і на рівні регіону, країни присвячено праці багатьох дослідників: А. Мерзляка, І. Сергеева, О. Удалих, Ю. Федорчука [1–4]. В той же час недостатньо розкритими та дискусійними залишаються до цього часу питання пошуку джерел фінансування інноваційного розвитку та відтворення основного капіталу вітчизняних промислових підприємств.

У зв'язку з цим метою роботи є аналіз проблем і перспектив інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств у великому промисловому регіоні (на прикладі підприємств м. Донецька і Донецької області) та розробка на цьому ґрунті пропозицій щодо удосконалення управління інвестиційними та відтворювальними процесами.

Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що означає вкладати. У загальноприйнятому трактуванні інвестиції — це вкладання коштів в основний капітал з метою отримання прибутку.

Економічну природу інвестицій зумовлено закономірностями процесу розширеного відтворення. Вона полягає у використанні додаткової частки суспільного продукту, національного доходу для збільшення кількості та якості елементів продуктивних сил суспільства.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. дає визначення інвестицій як грошових, майнових, інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту.

У першому випадку інвестиції розглядаються як засіб збільшення капіталу, а у іншому — як засіб надання соціальних послуг, які у кінцевому рахунку сприятимуть соціально-економічному розвитку суспільства.

Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» [5] визначає інвестицію як господарську операцію, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав і цінних паперів в обмін на кошти або майно.

Інвестиційна діяльність — це послідовна, цілеспрямована діяльність, що полягає в капіталізації об'єктів власності, у формуванні та використанні інвестиційних ресурсів, регулюванні процесів інвестування і міжнародного руху інвестицій та інвестиційних товарів, створенні відповідного інвестиційного клімату і має на меті отримання прибутку або певного соціального ефекту. Вона є найбільш потужною формою реалізації економічних інтересів.

Так, законодавство України визначає інвестиційну діяльність як послідовну, цілеспрямовану діяльність, що полягає в капіталізації об'єктів власності, у формуванні та використанні інвестиційних ресурсів, регулюванні процесів інвестування і міжнародного руху інвестицій та інвестиційних товарів, створенні відповідного інвестиційного клімату, яка має на меті отримання прибутку або певного соціального ефекту.

Реалізація інноваційної стратегії економічного зростання потребує прискореного розвитку високотехнологічних виробництв, спроможних виробляти наукоємну продукцію з високою доданою вартістю, формування експортного потенціалу цих виробництв, підвищення технологічного рівня підприємств завдяки прогресивним вітчизняним і світовим науково-технічним досягненням.

Для того, щоб постійно оновлювати склад основних фондів, підвищувати питому вагу активної частини основних фондів, поліпшувати використання основних фондів, необхідно: по-перше, забезпечити своєчасне запровадження в дію і повне освоєння знову введених у дію основних фондів і виробничих потужностей. По-друге, необхідно постійне підвищення технічного рівня виробництва на базі впровадження нової техніки і технології, для того, щоб витрати на ці цілі в розрахунку на одиницю продуктивності, застосовуваного устаткування чи іншого корисного ефекту, знижувалися. При цьо-